

Våld i nära relationer

– ett ämne för nationalekonomer

Under lång tid var våld i nära relationer, dvs partnervåld, en allmänt accepterad företeelse. I Sverige hade mannen rätt att aga sin hustru tills 1864, våldtäkt inom äktenskapet kriminaliserades först 1965 och 1982 infördes en lagändring som innebar att kvinnomisshandel föll under allmänt åtal (innan dess föll det på kvinnan att anmäla sin partner). Inom det internationella samfundet uppmärksammades partnervåld inte ordentligt förrän i mitten av 1990-talet då FN kungjorde att det var ett omfattande och ökande folkhälsoproblem.

De senaste 30 åren har ett antal studier visat att partnervåld är mycket vanligt, även om statistiken är skakig på grund av mätproblem. I vissa låginkomstländer har 30–40 procent av kvinnorna utsatts för partnervåld. I Sverige är andelen lägre, men hela 14 procent enligt (NCK 2014), som också fann att fem procent av männen hade utsatts för partnervåld.

De negativa konsekvenserna av partnervåld är utom tvivel omfattande, även om det är en utmaning att mäta den kausala effekten. Ett flertal studier på kvinnor och barn har visat att missfall, depression, posttraumatisk stress och självmord är klart vanligare bland dem som utsatts för våld, för att nämna några exempel (Hydén m fl 2016). Dessutom begår den manliga partnern en stor andel av det dödliga våld som drabbar kvinnor.

Beräkningar av samhällets ekonomiska kostnader för partnervåld är osäkra, men kostnaderna är troligtvis stora. En studie uppskattade de globala kostnaderna till fem procent av världens BNP per år (Hoeffler 2017). Kostnaden för våld mot barn i hemmet beräknades till fyra procent av BNP, medan krig, terrorism och våld mellan individer utanför hemmet kostar ca 1,5–2 procent av BNP. Skillnaderna i kostnader är enligt min uppfattning överskattade men studien visar trots detta att den samhällseliga kostnaden för våld i hemmet sannolikt är hög jämfört med andra typer av våld, som vanligtvis får mer uppmärksamhet. Anledningen är att våld i hemmet är så vanligt.

Det har också gjorts uppskattningar av kostnader av partnervåld i enskilda höginkomstländer. Ett exempel är Socialstyrelsen (2006) som uppskattade dem till 2,5–3,3 miljarder kr i Sverige under 2004. Beräkningarna inkluderar dock inte svårberäknade kostnader, såsom kostnader för läkemedel och psykiatrisk vård, förlorade framtida inkomster och kostnader för smärta och lidande. Om man lägger till kostnader för smärta och lidande, baserade på bedömningar från utländska studier, så blir summan ca tio gånger högre.

En ekonomisk kostnad som är svår att mäta är effekten på kvinnans humankapital. Både våldsamma mäns kontrollbehov och kvinnans relaterade hälsoproblem inverkar ofta negativt på möjligheterna att studera, arbeta och göra karriär. En studie av kvinnor i USA ger dock en indikation om problemet (Peterson m fl 2018). Under 2012 gick våldsutsatta kvinnor i snitt miste om 7,5 arbetsdagar. Eftersom frånvaron var koncentrerad till ca 20 procent av kvinnorna var många kvinnor borta från jobbet under långa perioder, vilket måste ha haft långsiktiga konsekvenser för deras produktivitet.

Det finns en del samhällsvetenskaplig forskning om partnervåld, men inte mycket inom nationalekonomi. En konsekvens av detta är att få studier fäster någon vikt vid frågor om kausalitet och selektionsproblem, vilka är centrala i nationalekonomi. Dessutom består den dominerande teorin/modellen om våldets orsaker, den så kallade socio-ekologiska modellen, av en lista med potentiella orsaksvariabler grupperade på samhälls-, närmiljö-, hushålls- och individnivå (Hydén m fl 2016). Kunskapen om hur betydelsefulla de olika variablerna är, vad de egentligen mäter, hur de interagerar och hur de påverkas av våldet är begränsad, trots att det gått 20 år sedan den socio-ekologiska modellen utvecklades.

En god förståelse för vad som orsakar partnervåld har stor betydelse för hur man utformar och implementerar program för att minska våldet och dess konsekvenser. Ett exempel på ett bidrag från nationalekonomi är Anderberg m fl (2016) som visade att arbetslöshet bland kvinnor i England ökar både fysiskt och psykiskt partnervåld medan arbetslöshet bland män minskar det. En trolig förklaring är att när en kvinna blir arbetslös blir det svårare för henne att lämna mannen och när en man blir arbetslös så drabbas han hårdare om kvinnan lämnar honom. Effekten var så stor att kvinnlig arbetslöshet eventuellt skulle kunna användas inom vården som varningssignal för partnervåld vid misstänkta fall. Ett annat exempel är Erten och Keskin (2018) som analyserade betydelsen av kvinnans utbildningsnivå för förekomsten av fysiskt, sexuellt och psykologiskt våld. Ett flertal studier hade tidigare visat att kvinnor med låg utbildningsnivå oftare är utsatta för våld än de med hög utbildningsnivå. Genom att utnyttja en skolreform i Turkiet som ökade antalet obligatoriska skolår från fem till åtta fann Erten och Keskin att ökad skolutbildning bland kvinnor ledde till mer våld i hemmet. Det finns flera troliga förklaringar till detta men en bidragande faktor är den höga tröskeln i Turkiet för att ta ut skilsmässa. I miljöer där det är lätt att skilja sig kanske ökad utbildning leder till minskat våld, men inga studier har visat detta (vad jag vet).

Både välfärds- och ekonomiska effekter av minskat partnervåld är sannolikt mycket stora, särskilt om man även beaktar indirekta effekter på barn och förövare. Mer forskning inom nationalekonomi, med dess arsenal av kraftfulla metoder, skulle därför kunna göra verklig skillnad.

Dick Durewall

Anderberg, D, H Rainer, J Wadsworth och T Wilson (2016), "Unemployment and Domestic Violence: Theory and Evidence", *Economic Journal*, vol 126, s 1947-1979.

Erten, B och P Keskin (2018), "For Better or for Worse? Education and the Prevalence of Domestic Violence in Turkey", *American Economic Journal: Applied Economics*, vol 10, s 64-105.

Hoeffler, A (2017), "What Are the Costs of Violence?", *Politics, Philosophy & Economics*, vol 16, s 422-445.

Hydén, M m fl (2016), "Mäns våld mot kvinnor i nära relationer", Forskning i korthet nr 7, Forte, Stockholm.

NCK (2014), "Hälsa och Våld – en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa", Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala.

Peterson, C m fl (2018), "Short-Term Lost Productivity per Victim: Intimate Partner Violence, Sexual Violence, or Stalking", *American Journal of Preventive Medicine*, vol 55, s 106-110.

Socialstyrelsen (2006), "Kostnader för våld mot kvinnor – en samhällsekonomisk analys", Rapport 2006-131-34, Stockholm.

REFERENSER